

SZÉP ERNŐ ÉS KRÚDY. *Krúdy Gyula* Szép Ernő után hét évvel, 1918-ban költözött a Margitszigetre. A szigeti vidám társaságból igazi barátság *Bródy Sándorhoz* és Szép Ernőhöz fűzte. A szálfatermetű Krúdy és a vékonydongájú, alacsony Szép Ernő barátsága *Krúdy* korai haláláig tartott.

Pontosan nem tudjuk, hogy hogyan kezdődött Szép Ernő és *Krúdy Gyula* barátsága. Szép Ernő debreceni diákéveiben még nem ismerhette *Krúdyt*, mert az akkora már elhagyta a Debreceni Ellenőr szerkesztőségét és Nagyváradra ment, ott a Szabadság c. lapnak lett korrektora és hírlapírója. Innen a szerelem vitte Pestre 1896-ban, a millennium évében. Még Váradon beleszeretett a Henry-cirkusz táncosnőjébe, aztán mindent hátrahagyva a táncosnő után szökött Pestre. Mire Szép Ernő a Budapesti Naplóhoz kerül 1905-ben, akkora *Krúdynam* már több könyve megjelent. Kapcsolatukat erősítette, alakította az újságírás, hiszen a XX. század első évtizedének végére mindketten ismert újságírók voltak. Szép Ernő első, Krúdy-művet bemutató írása 1911-ből való, ugyanis ebben az évben jelent meg *Krúdy: Szindbád ifjúsága* című könyve. „Az én Szindbádom a napilapok tárcarovataiban utazgat – írja Szép Ernő. – A *Krúdy Gyula* Szindbádja az a magános, melankolikus hajós, aki nem viharos tengereken hánykolódik, nem a csodák és borzalmak tartományai felé evez, hanem a múlt holt vizein kalandoz álomszigetek között, bárkája fehér vitorláját nem tépik a szelek, csak a sóhaj rezegteti, az egész messziről, mint egy búcsút lebegtető patyolatzsebkendő... Szindbád, az emlékek vándora, völgyben legelő városka állomásán száll ki a vonatból, hajnalban recsegő féderes kocsióra ül, köpenyegébe burkolózva rázatja magát kanyargós utakon, az álmodórészletet szeméből és az élet fáradtságát homlokáról, jobbra-balra nézeget csendesen a hűvös vidéken, ahol elmúlt ifjúságát látogatja, elfelejtett, elvesztett házakat, arcokat keres s az utazó Szindbád előtt a cserepes és zsindeyes tetők, tornyocskák, fák széjjelebb mennek, s a kis város kirajzolódik, színesedik szemei előtt, mint a gyerek benyálazott mutatóujja alatt elötünedez a halovány levonós kép.” Majd így folytatja: „A Szindbád-tárcák harmadik-negyedik sorában már érezned kell azt a bánatos s mégis könnyű, illatos melánságot, amely olyan nekem, mint mikor az erdőben halkán elered az eső. Félek, hogy a lehetetlennel elfüvöm a betűket, mikor Krúdy tárcáit olvasom, nem, a szívembe szívtam a kis betűket, sorokat, hiszen én vagyok ez, én rólam szól, nekem írta. Odaadó elfogultsággal hallgatom Szindbádot, ha mesél, két karomon könyökölök az asztalnál szemben véle, a csöndes vendéglőben éjszaka egy üveg bor mellett. Rokonszívvvel figyelek csendes beszédére, s bánatos tünődéssel nézek ifjan öszülő szép fejére, amelyet egy kicsit félrehajt, szemébe, melyből okosság és bánat tekintenek ki, mint két nőtestvér az ablakból.”⁵⁶³

Szép Ernő Szindbádban rokon lelket talál, mert ez a Szindbád nemcsak hőse *Krúdynam*, hanem maga *Krúdy*. *Krúdynam* három könyve jelent meg a Tevan kiadónál: *Aranykézutcái szép napok* (1916), *Pest 1916* (1917), majd *A tegnapiak ködlovagjai* (1925), Szép Ernőnek *A jászminok illata* (1917). Szép Ernő arra kéri Tevan Andort, hogy tiszteletpéldányként elküldött könyveibe olyan névjegyet tegyen, mint *Krúdy Gyula* úr könyvébe. Érdemes egy pillantást vetni azoknak a névsorára, akik Szép Ernő könyvét kapták:

Pesti Hírlap: *Gellért Oszkár*
Pesti Napló: *Hatvany Lajos, Karinthy Frigyes*
Az Újság: *Kóbor Tamás, Ágai Béla*
Érdekes Újság: *Kabos Ede*
Budapesti Hírlap: *Sebestyén Károly*
Világ: *Miklós Jenő*
Népszava: *Révész Béla*
Magyarország: *Krúdy Gyula*
Vasárnapi Újság: *Schöpflin Aladár*
Új Idők: *Balla Ignác*
Nyugat: *Fenyő Miksa*
Magyar Hírlap: *Ignotus*
A Hét: *Kiss József*

„Kérem, ha csak *Krúdy Gyula* úr könyveibe tett eddig névjegyet, – írja Szép Ernő – akkor az enyémbe nem szabad, mert *Krúdy Gyula* találmányát tiszteletben kell tartani.”⁵⁶⁴

Krúdy és Szép Ernő között 1918-tól kiterjedt levelezés folyt, hiszen Szép Ernő ideje nagy részét a Margitszigeten kívül töltötte, az októberi forradalomig katona: „Nem voltam itthon, mikor kinyílt annak a szelíd tizenennyolcas forradalomnak az őszirózsája; odakinn voltam az olasz fronton, mint egy hátvéd hadosztály vendége.”⁵⁶⁵

A levelek egymás feltétlen és odaadó híveként mutatják be a levelek szerzőit. Mindkettőjük számára ezek az idők voltak a legnehezebbek: „Már igazán nem tudom, mikor látlak. Kétszer kerestelek délben, este nem igen jutok le, a hibás városba megyek most megint be. Azt akartam mondani neked, hogy hát elolvastam az Úti-társadat⁵⁶⁶ ától cettig. De úgy, hogy lefeküdtem vele, mint egy nőszeméllyel és nem fordultam el tőle az utolsó túlboldog pillanatig. Nagyon de nagyon jól esett nékem. Nahát megmondtam. Vagy el se kezdtem még? Nem tudok egy bókot se mondani neked, látod.”⁵⁶⁷ *Krúdyt* is érik támadások, ő még 1914-ben tagja lett a Petőfi Társaságnak, a támadások éppen a társaság oldaláról érkeznek. A Magyar Múzsában, melynek szerkesztője *Pekár Gyula*, cikke jelent meg *Krúdyizmus vagy bolsevizmus* címen. *Pekár* a Petőfi Társaság vezetőségi tagja. A támadásra az okot *Krúdy* a Magyarországon 1919. április 16-án megjelent cikke adta, melyből a Magyar Múzsa 1920. évi első száma idéz egy sort, mellyel *Krúdyt* igyekszik lejáratni: „grófok és zsidók elvtársnak szólítják egymást.” Majd hozzáteszi: „Ezek után megértjük, hogy a Kisfaludy Társaság miért nem akarta tagjainak sorában üdvözölni *Krúdy Gyulát*.” *Krúdy* azzal reagál, hogy kilép a Petőfi Társaságból. Szép Ernő pedig az erősödő támadások miatt rövid időre Bécsbe emigrál, innen írja leveleit margitszigeti barátjának, *Krúdy Gyulának*: „Te Gyula, ha te tudnád micsoda nehéz iskolát járok, hogy ott hagytam a hazámat, – a Margitszigetet, Téged, mindenemet. Az algebra volt ilyen nehéz Mezőtúron. Nem értettem és úgy gyötörtek vele, mint a pokollal. Azt sem értem miért kell nékem szegénynek és zsidónak lenni, mikor egyiket se kértem,

csak danolni akartam, míg élek. Sokszor magamba könyökölve úgy megerőltettem a csendet, hogy tisztán hallani tudom a hangodat”.⁵⁶⁸

1920-ban adta ki az Atheanaeum Kiadó *Krúdy: A betyár álma* című elbeszélés-kötetét, Szép Ernőnek tervei voltak a kötetrel kapcsolatban: „*A betyár álma* kimegy Berlinbe, az Ullstein cégnek egy magyar anthológia számára. Talán dohányt is jelent s talán utána egy egész novelláskötet megvételét is. Nem lehessen tudni.”⁵⁶⁹ Szép Ernő itt *Krúdy*, 1914-ben kiadott *Palotai álmok* c. könyvére gondolt, hiszen testvéreinek, Bertának megírta, hogy küldje utána *Krúdynak* ezt a szép könyvét. Ekkor 1921 februárjában vagyunk, egyik terve már sikerülőben lehet, hiszen 1920 októberében írta Bécsből *Krúdynak*: „Elmegyek a jövő héten Berlinbe, valami kis színpadi nyavalyát adnak elő, amit régen csináltam és a fordítóval kell megegyezni. Elviszem magammal a *Betyár álma* című könyvedet, nagyon bízok hozzá, hogy ki tudom azt is adatni...”⁵⁷⁰ Sajnos a „kis színpadi nyavalya” címét sem sikerült kinyomozni. Még 1917 márciusából ismert a Bárd Testvérek levele Szép Ernőhöz. Bárd Ferencnek és testvéreinek kiadóhivatala, zenemű kereskedése, színházjegy irodája volt Pesten, Bécsben és Lipcsében. Ez az iroda végezte a *Május* és a *Kávécarnok*, két egyfelvonásos színmű német fordítását, és készítette elő a német kiadást.⁵⁷¹ Lehet, hogy itt is valamelyikről esik szó. Más kis színpadi „nyavalya” német fordításáról nincsenek adataink, bár ezekben az években több novelláját is németre fordítják. – Magam eladtam Németországba egy rakás novellámat – írja *Krúdynak*.⁵⁷² Ebben az időben Szép Ernőhöz hasonló okkal Bécsben él *Lázár Miklós*, ugyancsak nyíregyházi származású, két évig a londoni Daily Express munkatársa, a Déli Hírlap alapítója, majd 1921-ben ő lesz A Reggel c. hétfői lap alapító szerkesztője. Mint vérbeli újságíró, Bécsben is lapot alapított Új könyv címen, melyben folytatásokban közölte *Krúdy Mit látott Vak Béla szerelemben és bánatban* c. regényét. Szép Ernő lelkesedve írja barátjának: „nagyon de nagyon szép a regényed a Muki lapjában....Magam is eladtam Németországba egy rakás novellámat, most aztán úgy látom itt az ideje, hogy felléphessek Érted, emlékszel, hogy megfogadtam, hogy a *Betyár álmát* elstűm a német nemzetnek.”⁵⁷³ Az ígéretes terv nem sikerült, nem utazott Berlinbe, bár a *Betyár álma* valóban megjelent az Ullstein albumban, más *Krúdy*-könyvet azonban nem tudott rásózni a németekre. Sőt önálló *Krúdy*-könyv német nyelvre fordításáról nincs ismeretünk ebből az időből. Német antológiákban és folyóiratokban több novellája megjelent. Szép Ernő még néhány levelében említés tesz a *Palotai álmok* németre fordításáról. Azonban hiába adta el novelláit német lapoknak, nem maradt annyi pénze, hogy Berlinbe utazzon. „És ami legeslegjobban ingerel engem most arról számoljak el te Nagy Gyula, hát kérlek: csak azon múlik, hogy nincs még annyi pénzem se, hogy kiruccanjak Berlinbe egy tucat napra, azon múlik, hogy még Téged sem intézhettelek el odakint érdemed és kötelességem szerint.”⁵⁷⁴

Szép Ernő 1922-ben már Magyarországon tartózkodott, az ő birodalmában, a Margitszigeten. Ez évben jelent meg *Krúdy: N. N.* című kis regénye, melyet a Nyugatban ajánlott a lap olvasóinak: „Más időben azt tettem, hogy levelet küldtem az írónak, akárcsak a mezővárosi kisasszony. Ebben a világban különösen fáradt vagyok;

elhagyogatom ideális kötelmeimet. Azután meg érzem, hogy az írónak se tennék már valami becses cadeaut az én naiv üdvözetemmel. Emlékszem, Krúdyknak írtam egy-két ölelő levelet, mikor könyvében vagy novellájában kigyönyörködtem magam.

Most tettem be egy vékony könyvét, az a címe: N. N. Mintha az erdőn sétáltam volna át K. Gy. úr társaságában, pihenő puskákkal vállunkon, erdőn, ahol nem szerepel a dátum, ahol a csöndnek messze visszhangja van, ahol a szavaknak álmuk van, ahol mindig alkonyat van, igen, ott sétált jobbomon K. Gy. úr és mesélte ezt a tenger fenekéről felmerült férfiemiéletet. A fák, azok a komoly hím fák hallgatták a K. Gy. úr lassú, meleg beszédjét, annak bukéja van és mosolygása is van, akár a vörös bordeauxinak, amely napsütést nyelt. Nehéz a szívem, és az öklöm is nehéz lett ezen a papiroson, alig bírom arrébb tenni, ezeket a hasztalan betűket előre tolni magam előtt. Nem írok én referádát, ahhoz paraszt vagyok; hanem K. Gy. úr könyvei például személyes emlékeim, azt akarom mondani, hogy a sírban se szeretném felejtetni, amit K. Gy. úrtól ebben a magyar életben olvastam. Oh K. Gy. úr, kedves Büszkeségem, az N. N. című művet sem fogják filmesíteni, operett szöveget se vonnak belőle majd a Városi Színházak, a néma literatúráé marad ez a hűséges, szépséges, árnyékos regényke. Amely különben az Athenaeum kiadása, ára 110 magyar frank volt aznap, mikor vettem. Jelzem Krúdyknak a héten új könyve jött: Hét bagoly. Ma estére vágom fel.”⁵⁷⁵ Ennyi az egész, értelmetlen lenne csak részleteket közölni belőle, annyira klasszikusan példázza a Nyugatban megszokott stílust.

Krúdy levélben köszöni meg Szép recenzióját. A mindössze néhány soros levél is példája a XX. század eleji írói levelezésnek, nemcsak megszólításában, hanem egész tartalmában emlékeztet *Ady* Szép Ernőhöz írott leveleire: „Drága Ernőm, vidéki ember vagyok (az életmódomnál fogva), nem tudom, hogy a jó sors mikor hoz bennünket kézszorításnyi közelségbe. Ezért fogom a pennát e szép ünnepi délután, hogy megköszönjem neked: minden régi és új kisasszonyoknál könnyesebb, meghatóbb örömet okoztál a Nyugatban lévő írásoddal. A kisasszonyok csaknem elvitték a szívhangjaimat, szívünnepeimet: – te, drága Jóság néha visszavarázsolod rég kedvemem és fejtartásomat. Isten áldja meg a kezedet. Még sokszor »üssél«. Szeretettel csókol öreg bátyád *Krúdy Gyula*.”⁵⁷⁶ Még annyit a levélről, hogy kisasszony napján íródott, ami szeptember 8. Jóság nagy kezdőbetűvel írva, itt nemcsak udvariassági forma, hanem utalás Szép Ernő: *Jóság, jóság* című versére, mely *A világ* c. kötetében jelent meg 1921-ben.

1923. október 30-án mutatta be a Renaissance Színház a *Lila ákác* színpadi változatát, a Nyugatban *Krúdy* és *Lengyel Menyhért* emlékezett meg az előadásról. *Lila ákác* – „Ez a címe Szép Ernő regényének és színdarabjának – írja *Krúdy*. – Én ugyan jobban szeretem a falusi fehér ákácot, mint a Gerbaud-pavilon mögött nyíló lila ákácot, – de én is voltam pesti fiatalember, én is voltam lila ákác, én is voltam Csacsinszky Pál...

Ki ez a Csacsinszky Pál?

Mi vagyunk mindnyájan, pesti férfiak, akik manapság már beborult homlokkal, meteorológiai jelekkel megkülönböztetett arccal, szivarfüst hajjal, magányos varjú-

ként maradt lélekkel, zsalugáteres szemmel éljük a jelen időt és gondolatunk elszök-
dösik a mostani gazdától, mint a lopott ló vagy elcsalt eb hazaszökösik nagy mesz-
sziségből is. Ez a pesti Eugen Anyégin, ez a boldogtalan Csacsinszky jár-
kel most Odesszában, száműzetésben, párostalanul, úgy elmaradt mögötte a múlt idő, a lila
színű ifjúság, – a sétatálcát lengető, a Girardi-kalapot félrekapó, füttyös és szent-
szerelmes ifjúság, hogy könnyezni sem tud már, amikor hirtelen saját magával talál-
kozik a Nagymező utcában.”⁵⁷⁷

Krúdy 1924-ben érkezett írói munkássága 25. évébe, ebből az alkalomból az
Athenaeum Kiadó egy tíz kötetből álló sorozat kiadását tervezte *Krúdy* könyveiből:
*A vörös postakocsi, Őszi utazások a vörös postakocsin, Szindbád ifjúsága, Szindbád
megtérése, Napraforgó, A podolini kísértet, Aranykézutcai szép napok, Hét bagoly,
N. N. – A betyár álma, Az utolsó gavallér, Velszi herceg.* Szép Ernő a Nyugatban
nem tudni valódi vagy tettetett felháborodással a következőket írja: „Gyulám, Sze-
relmem! Azt hallom, valami huszonöt esztendő centenáriumot készítenek Ellened.

Mi a fészkes gyulátlanságot akarnak Tőled! Drágaságom, énrólam tudd meg
azonnal, én nem vagyok benne! Tudom, elunna egyszer s mindenkorra, ha gyaníta-
nád, hogy ott bujkálok barátjaid és tisztelőid közt, mikor az ünnepedet összeszer-
kesztik. De hát kicsodák azok a külső urak, azok a pogány naivak, akik abban a
hiszemben vannak, hogy mulattathatnak Téged valamely fix órára tett tiszteletteljes
szájalással? Az az egy asztalnyi kedves embered, akiknek megengeded, hogy egy
kicsit ismerjenek Tégedet, tudván tudja az mind, hogy halkságodon, restségeden,
bágyadalmadon bosszantóbb csúfot nem lehetne tenni, mint Tégedet őszi merengé-
sedből efféle dicső főtárgyalásra megidézni. (...) Tisztelem a Stambulod füstjét, mi-
kor elmúlik a vállad megett, mikor sétálsz látatlanul a szigeten, a tokaji szín geszte-
nyelevél a kalapod karimájába esik, nyesett bajszú csendes szádra a szerelem csókjai
hullottak, hófúvott hajadra a délután felhője nyestes süveget teszen, és reászállanak
a csillagok estére.

Megállasz, a földre nézel... meghallottad a pikulás cinkét a fáról, ötet hallgatod.

Én nem is zavarlak.”⁵⁷⁸

Szép Ernő nemcsak tisztelő és baráti szavakkal köszöntötte barátját, hanem ha
pénzt érzett valahol, azonnal értesítette Krúdyt is, nem lehet eléggé hangsúlyozni,
hogy mennyire híjával voltak a pénznek, s mennyire szerették azt. 1926 karácsonyá-
ra a Tőzsdei Hírlap karácsonyi melléklet kiadását tervezte, melyben jelentős és nép-
szerű írók rövidebb írásainak megjelentését szorgalmazta, ezt nyilván az írók meg-
segítése céljából tette, hiszen szerkesztője is író volt *Nádas Sándor* személyében.
Szép Ernő azonnal levelet meneszt *Krúdyhoz*: „Gyönyöröm a Tőzsdei Hírlap kará-
csónyi mellékletet ad, akire csak a legkoszorúsabbak írásait helyezi. Kérnek Téged
írjál egy kurta novellát, 200,000-et fizetnek érte. A hét végén ha leadnád a T. H.
szerkesztőségében, (Pesti Hírlap háza) vagy elküldenéd Nádas szerkesztő címére.
(József krt. 28. II. 5.) Honorárium azonnal, ropogós magyar assignátákban. (Dátum
nélkül) Csókol: Ernő (Szép).”⁵⁷⁹

Krúdy ebben az időben kezd betegeskedni, láthatóan sokat öregedett, íráshoz és olvasáshoz szemüveget csináltatott. Egy időre a füredi szanatóriumban kezelte magát. „Drágám, könyörgöm, ne mozdulj Füredről, úgy érzem, ott minden jobb szándékod ellenére meg fogsz hamar gyógyulni, s megint a régi Czája János leszel, ha visszajössz. – Írja Szép Ernő. – Ígérem Neked, magamnak, hogy két héten belül legalább két napra lemegyek Füredre, isten ments, hogy addig Pestre szökj előlem, ahol soha nem tudunk találkozni! (...) Itt különben is rettenetes csúnya idő van, jégeső, köd, szárazság, sáska, filoxera, földrengés és szesztilalom. Várjál, mondom, én is menekülök, csak szekeret várok.”⁵⁸⁰

Krúdy Szép Ernő barátságára idején

1928-ban jelenik meg Szép Ernőnek a *Jó szó* című verseskötete, ez a negyedik verskönyve. *Krúdy* a Színházi Életben és *Lázár Miklós* lapjában, A Reggelben, mindkét lapba Szép Ernő is írt, köszönti költő barátját. *Krúdy*nak rengeteg jó szava van Szép Ernőhöz, itt nem is tudjuk idézni mind: „És most megint verseket ír a margitszigeti rigó. Új könyve Jó szó cím alatt éppen most simul, kedveskedik, udvarol, legyeskedik és andalít egy régi kézben. Versek, te jó Teremtő, versek... 1922-től 1928-ig írta őket a költő, tehát olyan időben, amikor Jevgenyij Anyegin legfeljebb bázongorista lehetett volna, Puskin táncosnői beretvált szemöldökkel lejtének, és a tündöklő gavallérvilág maradványait jampeceknek mondják a Télkertben. És a margitszigeti rigó 1928-ban még mindig »illuzionista«, hogy azon a madárnyelven is beszéljünk, amely madárnyelv szeretné megértetni a régi világot az új világgal. Lírikus, mondhatnám, ha tamáskodnék. A régi formák mákonyosa, aki még mindig azt vallja, hogy parkett-táncosnőkön kívül mások is tudnak táncolni, például a hold különös sugarai, vagy az alkony néma árnyai. Ám hagyjuk el végképpen az összehasonlításokat, amikor Szép Ernőről s új verseskönyvéről beszélünk. (...) Boldogok azok, akik a csengettyű első jeladására megértik Szép Ernő verseskönyvének felnyitásakor, hogy valamely különös élmény előtt állnak. De azok sem mondhatók boldogtalannak, akik végig utazván Szép Ernő könyvén: elgondolkozva hajtják le fejüket, mint valamely állomáson, ahol már sok éve nem voltak. Ejnye, te bűvészinás, hová is ragadtál, mikor gyanútlanul kezet fogtunk veled!”⁵⁸¹

Szép Ernő, ha nem is volt bűvészinás, rafinéria bőven volt benne, amikor 1928-ban ötvenesztendőss lett *Krúdy*, s mint író harminc, ismét szóba került műveinek díszkiadása. Mit tesz erre Szép Ernő, a hű barát, mindössze 4-5 szó megváltoztatásával, de már nem a Nyugatban, újra közre adja a 25 éves évfordulóra írt cikkét.⁵⁸²

Krúdy 1927-től újra betegeskedik, egyre nehezebb anyagi körülmények közé kerül, Szép Ernő, hogy a barátján valamilyen módon segítsen, levelet ír *Babits Mihálynak*, aki haláláig a Baumgarten Alapítvány kurátora volt. „Édes jó Mihályom, olvasom, hogy az a bizonyos Baumgarten úr Reád bízta alapítványának a kiadását. Sehogyse bírom magamat letiltani arról a fölöslegességemhez nem igen passzoló szereptől – amelybe, íme beleugrom: hogy protelgni merészeljek valakit, Krúdy

Gyulát... Ugyebár senki barátunk nem fogja megtudni, hogy evvel a levéllel Nálad szemtelenkedem. Ha Krúdy megsejtené, hogy részem van a bűnben, vége volna a fesztelen édes barátságunk.”⁵⁸³ Szép Ernő.

Krúdy Gyula 1930. január 28-án az alábbi levelet kapta a Baumgarten Alapítványtól: „Tekintetes Krúdy Gyula úrnak! A Baumgarten Ferenc Irodalmi Alapítvány kuratóriuma nevében közlöm, hogy az 1930. évre megállapított 4000.– pengő évdíj f.é. február 1-től kezdődőleg fog folyósíttatni és pedig: február, május, augusztus és november 1-jén havonként 400-400 pengőt, március, április, június, július, szeptember, október és december 1-én, valamint december 31-én esetenként 300-300 pengőt tevő összegekben. Ha a jelzett napok valamelyike vasárnapra, vagy ünnepnapra esnék, úgy a felvétel csak a rákövetkező köznapon eszközölhető. (...) Végül arra kérem, hogy már megjelent és megjelenő műveit az alapítvány könyvtárának szóló ajánlással hozzám eljuttatni szíves legyen. Kiváló tisztelettel: BASCH”⁵⁸⁴

Krúdy Babitsnak 1930. január 19-én kelt levelében mond köszönetet:

„Igen tisztelt uram, nem tudom, hogy mely napon lesz alkalmam Önnek személyesen megköszönni irántam érzett, felejtethetlenül jólesett rokonszenvét, – az egészségemmel még néha nem disponálhatok úgy, mint az érzésemmel. Ha nem jöhetnék Önhöz nagyon rövid idő alatt, mint ahogy szeretnék, arra kérem, hogy ha eszébe jutok, ne gondoljon nevetlen fráternek, csak egy izgatott ifjúnak, aki most nem találja a szavakat, hogy köszönetet mondjon azért az erkölcsi és anyagi kitüntetésért, amely az Ön akarata folytán a Baumgarten-örökségből érte. Tiszteletteljes üdvözlettel, igaz híve”⁵⁸⁵

Krúdy Gyula”

Osvát halála után a Nyugatot *Babits*, *Móricz* szerkeszti tovább, a felelős szerkesztő *Gellért Oszkár*. Időként a Nyugatnak is vannak gondjai. *Krúdy* levelet meneszt *Babits*hoz:

„Kedves Mihály, ha bármilyen, a Nyugat ügyeiben szolgálatodra lehetnék, parancsolj velem.

Budapest, 1933. február 9.

Jó híved:

Krúdy Gyula”

Babits sorai nem sokat váratnak magukra:

„Kedves Barátom!

Szíves soraid igen nagy örömet okoztak nekem és megerősítettek bizalmamban. Nagyon kérlek, támogasd írásaidal a Nyugatot, melyet igazán csak közös erőfeszítés tehet azzá, a mai áldatlan viszonyok között, amivé lennie kell. Sokszor üdvözöl igaz híved és tisztelőd:

Budapest, 1933. február 13.

Babits Mihály.”⁵⁸⁶

Babits és *Krúdy* levélváltása nem tartozott szorosan témánkhoz, de jól esik látni és érezni, hogy két magyar író, hogyan tud összefogni és egymásra találni egy szép és közös ügyben. Nehéz évek ezek, nemcsak az írók az irodalom berkeiben, hanem az országban és Európában is. *Babits* levele is erre utal, mindössze néhány évvel vagyunk a világgazdaság összeomlása után.

Kosztolányi, a Pen Club elnöke 1931-ben Londonból lord Rothermere újságkirály ezerfontos ajándékát hozta, azzal a kikötéssel, hogy az az esztendő legjobb irodalmi művének elismerésére fordítódjék. A Pen Club 1932. február 5-én tizedik, jubileumi közgyűlésén *Kosztolányi* javaslatára két író, *Móricz* és *Krúdy* javára döntött. Ők ketten kapták az 1932-es évi díj 500 fontját, azaz fejenként 225 fontot, amely akkor 4387,5 pengővel volt egyenlő. A jobboldali, illetve a konzervatív irodalom képviselői ezt ellenezték, így *Császár Elemér*, *Pekár Gyula*, *Herczeg Ferenc*, *Csathó Kálmán* lemondott a Clubban viselt tisztségéről. Ezt követően *József főherceg* lemondott a Magyar Pen Club védnökségéről.⁵⁸⁷

1930. február 7-én mutatta be a Nemzeti Színház Kamaraszínháza Szép Ernő: *Azra* c. mesejátékát, ezen a napon kelt *Krúdy* rövid levele is:

„Drága Ernőnk,
azután a nagy dicsőségben ne felejtkezzél meg arról, hogy vasárnap ebédre várunk, mert virággal nem lehet jóllakni.

1930. Azra napján (febr. 7.) Régi szeretettel:

Krúdy Gyuláék.”⁵⁸⁸

Elképzelhető, hogy Szép Ernő máskor is kapott ebéd-meghívást *Krúdyékhoz*. Ezt igyekszik alátámasztani Szép Ernőnek egy másik, valószínűen 1930-ból származó levele.

„Édes jó Gyulám

Úgy szégyellem magamat. Ez a ribanc élet még mindig nem adott kimenőt, hogy elzarándokolhassak Hozzátok. Sokat olvaslak, örülök minden szavadnak, de ez mind nem elég, látni, hallani szeretnék. Ez a levél, akit mellékelek, utánad való bánatában hullott le az ágról. Meglátod valamelyik vasárnap, azért átevezek Hozzátok Zsuzsikák és Gyulák közt ebédelni. Tisztellek mindnyájatokat és csókollak édes Kedves Gyulám Ernő (Szép).”⁵⁸⁹

A borítékban egy elsárgult levél volt. *Krúdynak* a felesége és leánya is Zsuzsa, első gyermeke, fiú, ugyancsak Gyula. *Krúdy* sokat erősödhetett, mert Szép Ernő a következő levelében ezt írja:

„Olvasom minden témádat a sajtóban, csudállak drága Gyulám, soha ilyen friss és erős nem voltál. Olyan jólesik, hogy ilyen Gyulának látlak. Ha nem most vasárnap, jövő vasárnap kimegyek Hozzátok (ha kellek) előre telefonozok mindenesetre.”⁵⁹⁰

1931-ben jelent meg Krúdy könyve saját kiadásában *Az élet álom* címen. Ez az a könyv, amely azt a nagy vihar kavarta.

Krúdy könyvének sikere lett, elismerőleg nyilatkozott róla kritika. Szép 1932. január 6-án kelt levelében köszöni meg a könyvet: „Drága szép Gyulám köszönöm a finom könyvedet, alig várom, hogy annyi életem legyen, hogy megrohanhassalak már, s összeöleljelek.”⁵⁹¹

Az élet álom, Krúdy könyvéről Kárpáti Aurél írt elismerő kritikát a Pesti Naplóban.

Krúdy 1930-ban elköltözött a Margitszigetről Óbudára. 1933. május 12-én, pedig eltávozott a földi világból is.

„A Kisszállodának a kapuja előtt állott, vagyis most is ott áll egy nevezetesen magasra nőtt jegenyefa. A Kisszállodát a most lejárt nyár óta Dália Szállónak hívják. A jegenyét, azt nem tudja senki, hogy hívják, azt csak én tudom, mert annak én adtam nevet. Elneveztem Krúdynam. Tíz esztendeig lakott a szigeten Krúdynam: mikor jókor reggel nekiszánta magát a sétának, úgy járt az úton lassú lépéssel, lebecsátott fejével, így is némelyik szilfa vagy juhar, sejtem, meghökkent ez előtt a hatalmas növésű férfi előtt. Szokása volt megállani, félrehajtott nyakkal, nyomozni a lombban egy-egy fészkelődő cinkét, vörösbegyét; ha tisztességes köd volt, faderéknak lehetett nézni ott azt a mozdulatlan magas embert. Elment a szigetről Krúdy (József főherceg el nem engedte volna), elment a szigetről, és azután egész hosszúságában lefeküdt a föld alá. Itt áll a jegenyéje, az én Krúdy-szobrom, irtóznám is látni Téged, te szelíd, te vad, te egyetlen, soha meg nem ismétlődő magyar, akár vörös bronzból, akár fehér márványból.”⁵⁹²

⁵⁶³ Nyugat, 1911. 10. szám 905. l.

⁵⁶⁴ Tevan Andor levelesládája. Bp. 1988. 306. l.

- ⁵⁶⁵ Haladás, 1945. november 3. Megírja még a Kétfelől angyal című novellájában. Szép Ernő: Kétfelől angyal. Bécs 1922. 52–57. l.
- ⁵⁶⁶ Krúdy: Az útitárs. Bp. 1919. Franklin Kiadó
- ⁵⁶⁷ Krúdy Zsuzsa: Apám, Szindbád. Bp. 1975. 71. l.
- ⁵⁶⁸ Uo. 71. l.
- ⁵⁶⁹ Uo. 73. l.
- ⁵⁷⁰ Uo. 72. l.
- ⁵⁷¹ Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára 81/641. „Annyira megszerettem ezt a kis munkáját, – Kávécsmok –, hogy a fordítást nem szerettem volna közömbös kezekre bízni. Mivel most néhány hétig újból itthon vagyok, felhasználtam az alkalmat és megcsináltam a fordítást magam. Szándékosan hagytam meg az eredeti (nem olvasható jól), ha jónak látja, lehet Bécsbe v. Berlinbe lokalizáltatni. Aztán ne szídjon nagyon össze! Igaz barátsággal üdvözlö: Bárd Ferenc”
- ⁵⁷² Krúdy Zsuzsa: Apám, Szindbád. Bp. 1975. 75. l.
- ⁵⁷³ Uo. 75. l.
- ⁵⁷⁴ Uo. 76. l.
- ⁵⁷⁵ Nyugat, 1922. 17–18. szám Figyelő rovatában.
- ⁵⁷⁶ Krúdy Zsuzsa: Apám, Szindbád. Bp. 1975. 94. l.
- ⁵⁷⁷ Nyugat, 1923. 20. szám 504–507. l.
- ⁵⁷⁸ Nyugat, 1924. 19. szám 446–447. l.
- ⁵⁷⁹ Krúdy Zsuzsa: Apám, Szindbád. Bp. 1975. 165. l.
- ⁵⁸⁰ Uo. 174. l.
- ⁵⁸¹ Színházi Élet, 1929. I. 6. szám. A Reggel, 1929. 4. szám Krúdy Gyula: Szobrok megmozdulnak. Bp. Krúdy Zsuzsa: Gordonkázás. Bp. 1978. 371–373. l.
- ⁵⁸² A reggel 1928. október 22.
- ⁵⁸³ Krúdy Zsuzsa: Apám, Szindbád. Bp. 1975. 240. l.
- ⁵⁸⁴ Uo. 240–241. l.
- ⁵⁸⁵ Uo. 241. l.
- ⁵⁸⁶ Mindkét levelet lásd uo. 299. l.
- ⁵⁸⁷ A PEN Clubot 1921-ben alakították Catherine Amy Dawson Scott angol író nő javaslatára. A név Poets (költők), Essayista (esszéírók), Novelists (prózaírók) kezdőbetűkből állt össze. Magyar Szervezete 1926-ban alakult alakult meg. A Pen első közgyűlését 1922-ben Londonban, a tizediket 1932-ben Budapesten tartották. Első elnöke a magyar szervezetnek Rákosi Jenő volt 1930-ig, őt Kosztolányi követte. A díjkiosztás botránya miatt 1932-ben Kosztolányi kénytelen volt lemondani, emiatt; Babits, Füst Milán, Illyés Gyula, Karinthy Frigyes, Márai Sándor kilépett a szervezetből.
- ⁵⁸⁸ Krúdy Zsuzsa: Gordonkázás. Bp. 1978. 383. l.
- ⁵⁸⁹ Krúdy Zsuzsa: Apám, Szindbád. Bp. 1975. 247. l.
- ⁵⁹⁰ Uo. 294. l.
- ⁵⁹¹ Uo. 267. l.
- ⁵⁹² Színházi Élet, 1935. I. szám.